

Publicerad 2012-05-29 13:44 av Knåp-Jerk

Du var den som alla såg, jag var den som såg allt. Ändå var vi jämbördiga sinsemellan.

Min vän Illyat

Min vän Illyat

Illyat min vän, din kropp ligger invirad i en tunn orange sidenväv från de goda väverskorna i Puntha.

Orange, de resandes färg. Färgen för de som beger sig iväg, som ska resa långt. Jag vet inte hur långt du ska men det blev så bestämt, att din kropp skulle svepas i orange vävnad.

Processionen går längs gator och gränder i den äldre delen av vår stad. Här, där det är trångt mellan husen.

Här sprang vi igår Illyat, det känns som igår, kryssandes mellan kvinnor och män i färggranna kläder och stora hattar, mellan hästar och får. Butikerna ligger tätt och varje gränd och gata har sin egen doft, eller lukt.

Man kan hitta här med förbundna ögon. Vi hade pantat några tomburkar och fått pengar till att köpa en läsk som vi delade på, i skuggan under ett ljusgrönt parasoll vid ett av de många caféerna.

Nu bärs du fram, liggande på en bår som snickaren gjort till dig. Du vet, han med de stora framtänderna, han som skar ett par flöjter åt oss för att vi sopade av golvet i hans verkstad. Vi hade nog fått dem ändå om vi frågat. Han är så snäll, snickaren, trots att han blir retad för sina framtänder.

Längst fram går farbror Samuehl i sin svarta dräkt. Han svettas ymnigt eftersom det är en varm dag för att vara så långt gånget på hösten. Han håller sitt rökelsekar i ett stadigt grepp och går med lugna jämna steg.

Bakom kommer vi andra, sjungande och klagandes om vartannat. Mor och far går där förståss, far hjälper till att bära båren. Mina systrar, Natches och Siri. Fastrar och farbröder, mostrar och morbröder, kusiner. En del mer avlägsna släktingar och vänner men också många som jag inte känner igen eller bara har sett någon enstaka gång. Moster Sannu med sin menlöse man kom med tåget i går och har sovit över hos oss.

Vi är inne på tredje rundan och stannar vid varje tempel längs vägen. Vi ungdomar springer fram och lägger gåvor i de små faten framför gudinnorna, blommor som vi nappar från buketterna och kransarna runt din bår, mandlar och en skvätt vin. Farbror Mened skojar om att det inte blir något vin kvar till festen och en man jag inte känner fyller i med att det är nog därför tjocka tant Aganes hela tiden håller sig sist, för att hon smyger sig fram och sörplar i sig vinet när vi andra gått vidare. Så skrattar de så att mustascherna guppar.

Mor hyssjar och viftar med händerna, hon vet alltför väl hur tjurig tant Aganes kan bli.

Farbror Samuehl kliver fram med sin rökelse och alla tittar spänt på. Jag ser att ett par svettdroppar letar sig ner från pannan även på far. Tänk att din späda finlemmade kropp kan vara så tung för fyra fullvuxna karlar och då har de ändå bytts av emellanåt. Samuehl håller fram karet mot gudinnan Irkina, hon med lösningen på alla gåtor och vi följer den ljusa rökens väg uppåt. Men inte heller här vill röken leta sig in mot gudinnan.

Vem utav gudinnorna ska ta emot dig och leda dig vidare? Ska det bli den hetsiga Mirja eller den vackra Andéna med sina mörka ögon? Eller ska det bli den bestämda Sundema, hon som jag förr var rädd för trots att hon är tryggheten själv, som ska föra dig på den långa resan. Vi får gå ner på gatan igen och fortsätta vår vandring. Tant Aganes pustar och muttrar för sig själv. Butiksägarna och folk som bor längs vägen kommer ut och stänker vatten mot oss, det skyddar det egna hemmet mot olyckor. Men nu på tredje varvet verkar de börja tröttna och en del ser irriterade ut. De har väl annat som måste göras.

När vi så för tredje gången kommer till Metsimanes, den snabbfotades tempel, händer det. Rökelsen från Samuehls kar slingrar sig i luften och går sedan rakt in mot gudinnan själv. Vi ser alla hur den sugts in

genom hennes näsborrar som om hon plötsligt vaknat till liv och drar ett djupt andetag. Metsimanes, hon som rör sig som vinden, som är så oförutsägbar. Hon som kommer med överraskningarna, både de goda och de dåliga. Hon som lägger ut vändpunkterna i våra liv. Hon är inte lätt att tas med men jag betvivlar inte, min vän, att du hänger med henne bättre än de flesta.

Var kommer du ifrån min vän Illyat? Du flyttade in i vår familj när jag var åtta år. Innan dess hade du bott hos flera släktingar. Men var kom du från i början? Jag tror att ingen riktigt säkert vet. När jag frågade dig så ignorerade du oftast min fråga men ett par gånger berättade du att du formades av jorden själv. Stoffet samlade sig till din kropp under ett jättelikt stenblock. Där låg du sedan i sju tusen år medan en spricka sakta letade sig ner i stenen, innan en dag en nyckelpiga satte sig på ena änden av blocket och det sprack mitt itu. Du sa att det var av stenen du hade fått färgen på dina ögon. Men en annan gång sa du att din far var en älg och din mor ett persikoträd. Hur skulle jag kunna veta?

Min vän Illyat. Så har jag aldrig kallat dig förut. För mig har du alltid varit bara Illyat. För alla andra också. Det räckte, du var dig själv nog. Men nu säger vi Den unge Illyat, Sagoberättaren Illyat, Diktaren Illyat eller Illyat med de stenfärgade ögonen. Jag säger Illyat min vän. Det är som om vi måste fästa dig vid något innan vi tappar konturerna av dig. Glömma dig ska vi aldrig. Men minnen kommer att blandas och snart vet vi inte säkert vad som är sant och vad som är nästan sant. Någon kommer att säga att du reste vidare i den tid när jambofrukterna var som finast, en annan kommer att säga att så var det inte alls. De låg i drivor och ruttnade under träden. Flugorna hade kalas.

När Metsimanes visat sin välvilja och tagit emot dig, när hon tagit dig till sig och lovat att stödja dig på din resa löser processionen upp sig och vi är alla lättade. Inte minst Samuehl som i sin varma klädnad känt kravet att uppträda högtidligt och vördnadsfullt och bårbärarna som burit dig på sina axlar i varv på varv mellan stadens alla tempel. De flesta åker hem för en paus innan kvällens fest men några av oss följer med till stranden av floden där likbrännarna håller till. De hämtar dig med en bil. Jag tar cykeln. Det är inte långt och jag kommer fram nästan samtidigt.

Likbrännarna, min vän Illyat, kommer du ihåg att vi smög på dem. De var spännande tyckte vi då. Vi låg bakom några oljefat och tittade ner mot dem. Lukten av olja och damm blandade sig och jag fick en ful fläck på min skjorta. Det är inte mycket de kan, likbrännarna, brukar man säga, men bränna lik är de hejare på. Det första vet jag inget om men det senare är sant. De vet precis hur man blandar ved av olika trädslag, hur den ska staplas och hur mycket som går åt. Elden ska brinna lagom fort, lagom länge och den får inte bli för het. De arbetar rationellt men de har också sina egna ritualer sägs det, små detaljer som är hemliga och osynliga för oss oinvigda.

Bagarens fru som alla kallar Flätan eftersom hon har en enda lång fläta på ena sidan kommer fram med något och stoppar diskret i handen på den ene av likbrännarna. Men alla ser och alla vet. Det är ett meddelande till hennes bror som hon ristat i en träpinne och vill skicka med i bålet. Hennes bror som för bara några veckor sedan hittades nedanför den elstolpe där han försökt koppla in sig för att stjäla ström. Och han som var elektriker. Säkert har flera varit här och lämnat några ord till någon som nyss gått ifrån dem. Likbrännaren går bort till det färdiga bålet och stoppar in pinnen i en glipa mellan stockarna. Flätan tar upp en näsduk och torkar sig under ögonen där maskaran runnit till mörka streck.

Själva bränningen innehåller inte några ceremonier men det hör till att man stannar och vakar tills allt är klart. Hettan från bålet får oss att kliva bakåt. Cirkeln av åskådare vidgas. Bara de härdade likbrännarna klarar att arbeta tätt intill. De har sina stänger som de emellanåt petar med in i elden för att rätta till en stock

som är på väg ut eller för att öppna upp där det brinner ojämnt. Jag ser sidentyget flamma upp och jag ser dina händer min vän Illyat. Jag tycker att fingrarna kröker sig som om du ville gripa om något.

Jag tänker på att du aldrig pratade om framtiden min vän Illyat. Dina ord gällde bara nuet och det som har varit. När jag tog upp planer för framtiden, när jag sa att vi skulle cykla ner till havet bara mor och far släppte iväg oss så långt själva, då tittade du på mig med ett sådant där svårtolkat lite sorgset leende. Jag undrar om du visste. Visste att vi inte skulle följas åt hela vägen. Men antagligen gjorde du inte det, antagligen var ditt leende inte alls sorgset. Det är bara mitt minne som drar åt det hållet nu i efterhand. Jag försöker få alla bitarna att falla på plats. Jag vill veta vem du var min vän.

Röken från elden skruvar sig upp i en virvel ett tiotal meter innan den kyls av och vänder in mot staden. Jag följer den med ögonen och ser hur den sveper ner mot en kvinna som står och hänger tvätt på en balkong en bit bort. Hon tycks vara van vid den fräna röken och bryr sig inte om den. Hon vänder sig om och pratar med någon som står på marken nedanför. Jag hör inte orden men när hon sen vinkar känner jag på mig att hon ler.

När bålet brunnit ut är det bara aska kvar. Likbrännarna rör runt i den ända till slutet så att inget återstår. Askan lämnas på marken och i nästa regn kommer den att sköljas ut i floden. Men ryktet säger också att trädgårdsmästaren är här och hämtar den. Han strör askan över sina salladshuvuden för att hålla sniglarna borta. Det ska visst vara den bästa askan som går att få tag på. Likbrännarna har redan börjat hugga upp ved och förbereda för ett annat bål. Det är fler som ska vidare.

Stämningen är hög redan från början och de inhyrda musikerna svettas uppe på scenen i den lokal som mina föräldrar har hyrt. Borden är dukade med papptallrikar för enkelhetens skull. Griljerad lax, lammkotletter med vinbärssås, soppa med vitlöksbröd skickas kors och tvärs. Moster Sannus menlöse man är inte så menlös nu när han har fått sig att dricka och han dansar med bagarens äldsta dotter på ett sätt som gör moster Sannu mörk i blicken. Samuehl har lämnat både den svarta rocken och högtidligheten hemma och verkar försöka återhämta allt han svettats ut tidigare under dagen.

Jag håller mig i bakgrunden som vanligt. Så har det ju alltid varit min vän Illyat. Du var den som alla såg, jag var den som såg allt. Du var den som alla samlade sig runt, du var den som kunde trollbinda. När du spelade på en flöjt var det som om tiden inte hade behövt gå vidare. När du berättade ville man inte att du skulle komma till slutet. Du lockade alla, du var som en springbrunn en het sommardag eller som en varm brasa när snön yr utanför dörren. Jag var din skugga. Ändå var vi jämbördiga sinsemellan. Jag tror vi alltid såg det så, både du och jag.

Min syster Natches pratar hela tiden i sin mobiltelefon. Hon släpper den inte på hela kvällen. Hon använder för många ord för att få något sagt. Mor ber i stället mig hjälpa till att bära ut en del av serveringsfaten. I köket är det trångt och om möjligt än varmare och det ångar från diskbänkar och grytor som står med påfyllning. Här inne råder en ännu frispråkigare stämning än ute i festlokalen och träffsäkra kommentarer levereras tätt.

Jag minns en vinterkväll då kylan gjorde luften vass. Varje andetag var som att skölja lungorna med friskt vatten. Ljuden blev skarpa och gnistor från skorstenarna virvlade upp och blandade sig med himlens stjärnor. Vi var på väg hem från Berilja, du och jag min vän Illyat. Vi hade spelat kort och fnittrande smusslat med en liten flaska vars innehåll var lika dunkelt som starkt. Berilja hade den gömd under madrassen i sitt rum. På vägen nere vid floden stannade du plötsligt upp och tittade mot himlen. När jag också stannat och tittat upp en stund sa du, - Jag tror att stjärnorna är lyckliga.

Festens huvudperson är spåmannen Zaharia. Han är erkänt duktig och därför inte heller billig. Han har ett eget bord i kammaren bakom matsalen där han har dukat upp alla sina saker. Han har med sig kort med konstiga tecken och bilder, snäckor som han ibland håller till örat och sand som han håller ur en skinnpåse och blåser på så att mönster bildas på bordets vaxduk. Vi tittar in med jämna mellanrum för att se hur det går för honom. Han är motsträvig och butter. Skakar på huvudet och blänger på oss. Det är ett spel. Det är vi alla införstådda med. Han ska få tillräckligt mycket presenter och pengar innan han knystar något. Och han släpper inte fram allt på en gång. Nej, lite i taget i väntan på mer gåvor.

Zaharia ska berätta för oss vart du tar vägen, min vän Illyat. I vilken skepnad vi kan förvänta oss att möta dig igen. Ska du bli en av hundarna som genomletar gränderna efter något ätbart på nätterna? Ska du bli en av de frustande vildhästarna ute på den vindpinade slätten? Eller ska vi möta dig i ett av träden som lutar sig ut över floden där vi står och fiskar? Vart ska jag vända mig när jag vill fråga dig om råd? Zaharia är en lurig jävel, men han är känd för att vara duktig. Han vet att du reser med hjälp av Metsimanes, den snabbfotade. Det gör det hela än mer besvärligt att spå. Och dyrare. Luften börjar redan bli tjock och syrefattig i det lilla rummet.

En stilla morgon stannade vi på bron över Tusca där hon lojt flyter fram med sitt brunsvarta vatten. Vi hängde över stenräcket en stund och lät sega spottloskor dala ner mot ytan. Så frågade du mig plötsligt vad jag såg. Evighet eller Förgänglighet? Evighet, svarade jag efter en stunds funderande. Du nickade bara tyst och så frågade du igen. – Vilket av de två är det största straffet? Du hade sådana dagar min vän Illyat. En annan gång kunde du till och med få vår buttre mattelärare att lysa upp i ett varmt skratt.

Morbror Efrahims guldtänder lyser i skenet av stearinljuset när han ler. Och ler gör han när han räknar upp sedlarna framför Zaharia. Efrahim är nog mer intresserad av att visa att han har råd med en stor gåva än av att få veta var du, min vän Illyat, är på väg. Jag ser att Zaharia darrar till en aning när den tjocka bunten med brungröna sedlar läggs upp på bordet. Annars visar han inte med en min sin upphetsning. Själv känner jag svetten klibba under skjortan. Tant Aganes gav honom en plockad höna och elaka tungor viskade genast att den var självdöd.

När jag känner att det blir för mycket för mig med alla röster, alla människor, skratt och musik går jag ut på verandan. Där står Tant Aganes och röker tillsammans med ett par andra kvinnor i långa färggranna klänningar. De verkar vara på synnerligen gott humör. De tittar åt mitt håll, säger något och börjar sen fnissa som ett gäng skolflickor. Jag blir generad och drar mig undan till andra sidan huset. Årets sista syrsor spelar i träden, luften börjar bli sval och skön som huden på den som nyss har badat.

Det mörknar, men långt bort i nordväst är himlen ljusare. Det tyder på att snön har börjat lägga sig vit på bergen i Altar. När jag står här kommer jag att tänka på hur du berättade om ett bo av klippvråk i en hög gran som du sett en gång när du red över bergen där. Du berättade så intensivt om boet, så detaljerat att jag nästan tyckte att det lät konstigt, som om du egentligen ville säga mig något annat. Och plötsligt så förstår jag. Jag behöver inte Zaharia och hans spådomar. Jag vet var du är på väg. När vårens ljumma vindar om några månader får snön på Altarbergen att smälta kommer klippvråkarna att lägga ägg i sitt bo igen. Och jag vet, min vän Illyat, att jag ska höja blicken och låta ögonen leta efter dig bland uppvindarna.

Texten är utskriven från Poeter.se

Författaren Knåp-Jerk med Poeter.se id #41806 innehar upphovsrätten